

előzőleg tájékoztatta. Torkos Justus *Thermae Almasiensis* címmel latin nyelven könyvet írt a kenes fürdő áldásos valóságáról, amely Pozsonyban jelent meg 1746-ban.

Az első „patikarius” Almáson *Wáli Mihály volt*, aki 1781-ben működött Almáson és kiváló adakozó hírében állott. 1807-ben *Szalai Mihály* seb orvos érkezett Győről Almásra, aki 10 éven át ellátta a fürdőorvosi teendőket is. Sírköve ma is látható a református temetőben.

Egy neves és tudós gyógyszerészről kell még említést tennünk, *Óry Dániel* személyéről, aki a szabadságharc idején érkezett Dunaalmásra. Itt kötött házasságot Thar Julianna „leányasszonnyal”, aki Vajda Julianna (Lilla) társaságához tartozott. *Óry Dániel* alapítványt létesített az almási iskolás gyermekek megsegítésére, *Óry-család alapítványa* címmel. Valószínű az Óry-patikából maradt fenn egy öreg rézmozsár gyógyszerkeverő kanállal, amely e sorok írójának tulajdonában van.

1884. június 8-án *Hamary Dániel* honvéd törzsorvos, aki Almáson végezte iskoláit, felfigyelt az almási gyógyfürdő jelentőségére, és ő is alapítványt létesített az almási iskolás gyermekek megsegítésére. A jegyzőkönyvben így emlékeztek meg róla: „az almási ref. egyház vezetősége hálás szívvel mond köszönetet a jótékony alapítványért, mellyel ezen egyh. iskolájáról megemlékezni szíves volt.”

A Hamary család kapcsolata szoros lehetett Almással, mert az orvos szülei itt vannak eltemetve a református temetőben. Az idő múlásával Almás(neszmély)-en az egészségügyi ellátás sokat fejlődött. Új orvosi rendelő és új gyógyszertár található a községben. A kenes vizű fürdőhely a fénykorát az 1930-as években élte. Hajókikötő és szálloda volt a községben. Hivatalosan gyógyfürdőhelynek nevezték és ilyen rangot viselt 1970-ig. Ezután a fürdő többször gazdát cserélt, tönkrement, elpusztult. Itt lenne az ideje, hogy Dunaalmás önállóvá válásával visszanyerje a fürdő régi híret és rangját a fürödni kívánó emberek legnagyobb örömére. Reméljük, így lesz...

Dr. Ferenczy Miklós

A pálosok budapesti Sziklatemploma II.¹

A Sziklatemplom

A sziklabarlangban létrehozott templom két részből állt: egy felső, ún. Lourdes-i-barlangból és egy alsó, sziklába vájt templomrészből.

A felső templom is kétrészes. A külső, a szabad ég alatt álló templomhajó. A hegy felőli oldalán állott a külső szószek és itt voltak elhelyezve a lócaszerű ülőpadok a hívők részére. A belső barlangszerű hely a tulajdonképpeni szentély volt. A barlangrészt a mintegy 2,5 m magas vasrács választotta el a hajótól. A szentélyben állott Lux Kálmán műépítész tervezte fehér mészkőből faragott ókeresztény motívumokkal díszített kegyoltára. A tabernákulum felett Trux Jenő kongreganista testvér által Jeruzsálemből hozott díszes vasalású oltár kereszt állott.

A szentély északi sziklafalából ajtó nyílt a sekrestyébe. A sekrestye egy teljesen zárt barlang, amelynek nehéz vasajtaja és keskeny üvegfestéses ablaka a szentélyre nyílt. A sekrestyével átellenben lépcső vezetett a kórusra. Alóla, az északi sziklafalról indul az alagút az alsó sziklatemplomba. Óskeresztény stílusú, faragott kőmellvéddel ellátott kórusról tartották a szentbeszédeket, amelyeket hangszórók közvetítettek az atemplomban és a külső hajóban helyet foglaló híveknek. A kórus felett volt a kőbe faragott főoltárkép, amelyen Szent István felajánlja a koronát a Boldogságos Szűznek.

A szentély keleti oldalán, mintegy 4 m magasságban látható a sziklák közé benyúló kis barlang, amelyben a Lourdes-i Szűzanya ruszkicai márványból faragott szobra állt, Vastagh György szobrászművész alkotása. A szobor előtt magas, kovácsoltvas gyertyaállvány helyezkedett el az áldozati gyertyák számára. A szentélyből vagy a kórusról kifelé a Dunára nézve, a boltozat déli kapuzata a történelmi Magyarország sziluetjét imitálta.

¹A tanulmány első része az előző számban olvasható. (Szerk.)

A hideg idő beálltával az istentiszteleteket az alsó barlangtemplomban tartották. Három, a Dunára nyíló kis ablaka a bennük elhelyezett üvegfestményektől misztikus fényt árasztott. Az első üvegfestmény a feldebrői föld alatti templom Krisztust ábrázoló falfestményét adta vissza, míg a másodikon Jézus Szívét és a négy evangélistát lehetett látni. A harmadik üvegekép Friedlinger egyházi témájú festő Patrona Hungariae című arcképe.

Az alsó barlangtemplomnak két hajója van, amelyet helyenként 2,5 m vastag sziklafal választ el. Az alagútból kiérve a kisebbik, háromszög alakú hajóba lépünk. Középen három sziklapillér között magyarországi Szent Erzsébet faragott műkö oltára állott, feldebrői oszlopokkal. Az oltár fölött Weichinger Károly műépítész tervezte kovácsoltvas Jesse-fája állott. Tőle jobbra, az ablak mellett Szent Imre herceg haraszi mészke oltára, mellette fehér műkö, életnagyságú szobra állott.

A hátsó oldalfala mellett faragott kőpadkákra fektetett fenyőpadok álltak. Az egyik pillér előtt Lysieui Szent Teréz szobra állott.

Az alsó barlangtemplom főhajójába három sziklanyíláson is be lehet jutni. Az első boltnyíláson, amely valamikor háromajtós kovácsoltvas rácesal volt elzárva, a Szent Margit-kápolnába lehetett jutni, amelyben Árpád-házi Szent Margit oltára állott. Az oltár felett pedig a szent színes kerámiaszobrát helyezték el. Az oltár alsó része nyitható volt, Krisztus sírjának volt kialakítva, mely előtt a nagyheti szertartás szent három napján kispálosok adtak felváltva diszórseget. A kápolnából két boltíves nyíláson közvetlenül a főhajó szentélyébe lehetett bejutni.

Az altemplom kisebbik hajójából egy sziklabiltozatú folyóson át a Szűz Mária-kápolnába léphettünk. Ez egyben az altemplom kórusát is magába foglalta. A kápolna és a kórus tulajdonképpen egy sziklabarang, amely négy lépcsőfoknyi magasságban emelkedett a templom padlószintje fölé, attól egy ökeresztény stílusú vasajtó választotta el. A kápolnában műkö oltár állott a Patrona Hungariae tiszteletére. Dunára néző ablakát Magyarok Nagyasszonya gyönyörű üvegfestménye fedte. Az ablakmélyedésben az imameghallgatások hátlatáblái fehérlettek. A kórus mellvédje mellett Szent Antal fából faragott szobrát helyezték el.

A Szent László-oltár a főhajó sziklafalába volt bemélyítve. A főhajóból rövid sziklakijáraton a kolostor előterébe jutottunk. Ez volt a Szent István-kápolna, az oltár felett a szent márványszobra állott. A kápolna mennyezete – emlékezetem szerint – égszínkékre volt festve, rajta arany színű csillagokkal. Ebben a kápolnában helyezték el a zárt, háromajtós gyóntatószékeket. A kápolna ajtaján a pálos kolostorba lehetett bejutni.

Az alsó templom főoltára hatalmas sziklapillérre támaszkodik. A főoltár a szentélyben állt és kovácsoltvas korlattal választották el a főhajótól. A főoltártól jobbra a stallum, balra a szószék állott, amelyet a négy evangélista szobra díszített. A főoltár haraszi mészkeből, illetve részben budakalászi homokkőből, ökeresztény stílusban készült Szabó Lőránt építész tervei szerint.

A főoltár felett a Mária Kongregáció 1925. évi spanyolországi limpiasi zárandokútjának emlékére készített, és a limpiasi feszület fából faragott mását állították fel. A feszületnek külön is érdekes története van.

A limpiasi feszület elkészítése sok gondot okozott, mivel a keresztet elhelyezett korpuszhoz még a spanyol nagykövet közbenjárására sem lehetett másolatot szerezni, lévén az eredetije védett, csodatevő kegytárgy. Szerencsére az 1925-ös zárandoklaton sikerült két, meglehetősen jó minőségű fényképre szert tenni, amelyik egyike limpiasi tövissel koronázott szenvedő Krisztus életnagyságú fejét, a másik viszont az egész csodatevő keresztet ábrázolta. A fényképek után kétévi próbálkozást követően sikerült Grandtner Jenő fiatal szobrásznak elkészítenie a korpuszt, amelyet fából való kifaragása után Ramold Lajos tanársegéd festett ki. A feszület jól sikerült és meglehetősen jól közelítette az eredeti limpiasi feszületet.

A limpiasi feszület mindenkire nagy hatást gyakorolt. Nem az általában halott arccal ábrázolt Krisztust jelentette meg, hanem a szenvedő Krisztust, akinek szeme és arcvonásai a kint tükröztek. A feljegyzések szerint a feszület nyomán számos megtérés és imameghallgatás történt. Az egykori feszület felejthetetlen élményként maradt meg bennem.

A pálosok Sziklatemplomának első tizenhét éve

A pálos rend hazaköltözését (1934-et) követően az indulás első öt esztendeje nehézségekkel telt el. A szerzetesi pályára alkalmas papi utánpótlás és megfelelő anyagiak hiánya kemény próbák elé állította a lelkes, Czenstochowából idetelepült kezdőket. Sokan azt jósolták, hogy

P. Rába Lukács elsőáldozó kispálosokat áldoztat

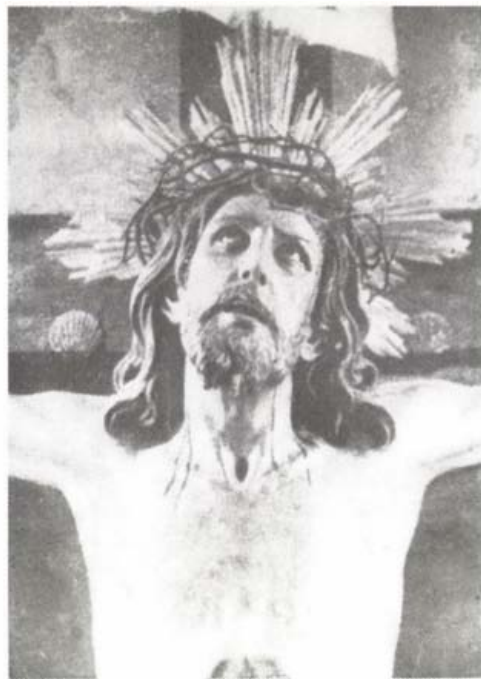
ez a visszatelepítési kísérlet is kudarcba fullad, mint a korábbi három próbálkozás. Hiszen – mint mondták – „a magyar földből kitepelt ősi fát nem lehet többé visszapalántálni”. A kishitű jóslatok ellenére a pálos rend az 1930-as évek végére megerősödött hazai földön is.

A pálosok – ősi hagyományoknak megfelelően – főleg a hívek lelki gondozásában vettek részt. Közösségi életüket, szellemiségüket a Szűz Mária-tisztelet ápolása hatotta át. Szerzetesi életüket, napirendjüket át- meg átszőtték a Boldogságos Szűzet köszöntő, dicsőítő imádságok, zsolozsmák, himnuszok, miseszekvenciák. A Mária-s lelkület a pálos liturgia része. Külön Mária-ünnepek is gazdagították a liturgiájukat. Ezekhez csatlakoztak a Mária-ünnepek és körmenetek.

A Sziklatemplom búcsúját minden évben október 8-án Magyarok Nagyasszonyának ünnepén tartották. Az ünnepet megelőző kilenced lelkigyakorlatos szentbeszédekben minden este zsúfolásig megtelt a templom. Az ünnepen általában a tartományfőnök illetve a rendfőnök magyarországi megbízottja celebrálta díszes papi segédlettel a szentmisét. A mise homíliáján a szónok méltatta a Patrona Hungariae-kultusz jelentőségét. A fatimai jelenés emlékére minden évben május és október között a hónap első szombatján énekes szentmiséket tartottak. A Borostyános (más néven Lorettói) Szentszűzről minden év december 10-én ünnepélyes litánián emlékeztek meg.

A rend védőszentjének, Remete Szent Pálnak ünnepét ősidők óta az egyetemes egyházzal ellentétben nem január 15-én, hanem öt nappal korábban, január 10-én ülték meg a pálosok. (A vízkereszt nyolcadá miatt áthelyezett ünnep egyházi szempontból ún. duplex ünnep, de a rendben első osztályú ünnepnek számított.) Az ünnep fényét emelte egy érdekes, speciálisan pálos esemény. Többnyire ezen a napon tartották a Sziklakápolnában az új ministránsgyerekek, a „kispálosok” beöltöztetését.

A kispálosok intézménye egy szép régi pálos szertartásból, a gyermekek felajánlásából fejlődött ki. Ez az ősrégi intézmény valószínűleg még a XVI. század elejéről eredeztethető. Ugyanis a XV. század végén vált a rend védőszentje, Remete Szent Pál, a gyermekek patrónusává. Se szeri, se száma a szent csodáit megörökítő legendáknak. A pálos szerzetesek, akik hűséges szeretettel őrizték védőszentjük hagyományait, védőszárnyaik alá fogadták a gyermekeket. Ennek a szép tradíciónak szemléletes megnyilvánulása a kispálosok „avatása”.

*Magyarok Nagyasszonya-üvegkép
(Feszty Masa alkotása)*

A Limpiasi-feszület

A kispálosok ruházata szakasztott mása volt a pálos szerzetes viseletének. A kisfiúk nagy komolysággal hordták a szép fehér ruhákat és mozdulataikkal utánozni igyekeztek a papokat, misék alatti méltóságos viselkedésükre és jámborságukra nemigen lehetett panasz. A kispálosok rendszeres résztvevői voltak a főváros nagyobb egyházi rendezvényeinek, körmeneteinek (pl. Úrnapija, Szent István-nap). A korabeli feljegyzések szerint az 1938. évi budapesti Eucharisztikus Kongresszus egyik üde foltja volt a fehér ruháikban felvonuló kispálosok csoportja.

A pálosok ősi jelszava: „Istenért, hazáért”. Ennek jegyében a vallásos és hazafias nevelésben tevékenyen részt vevő pálosok másik gyermekintézménye az 1940. év virágvasárnapján (Temesy Győző parancsnoksága alatt) megalakult 1001. számú Virág Benedek Cserkészcsapat volt. A csapat lelkésze P. Gyéressy Ágoston pálos atya volt, aki egyben a kispálosok szervezője és lelki irányítója.

A pécsi újoncházban történt (és maig is ott történik) a rend utánpótlásának, a novíciusoknak a képzése. Mint már említettük 1934–1938 között nehézségek és érdektelenség mutatkozott a pálosok új generációjának megszervezésében, létrehozásában. 1938-ra ismertté és országszerte népszerűvé vált a pálos rend, s a Sziklatemplom ismertsége és látogatottsága is sokban hozzájárult az érdeklődés növekedéséhez. Az 1938 decemberében a Sziklatemplom kiadásában megjelentetett negyedéves, majd havi értesítő, *A Fehér Barát* cikkei sokakat megismertetett nemcsak a pálos kultúra számtalan korábbi emlékével, dokumentumával, hanem bemutatta, emberközelbe hozta a pálosok életét, missziós tevékenységét. *A Fehér Barát* 1938. decembertől 1944. decemberig rendszeresen megjelenő, majd 1948. év februárjában és júniusában kiadott számai érdekes kordokumentumok a pálos rend XX. századi történetével foglalkozók számára.

A *Fehér Barát*ban 1939. szeptember 3-án található az első utalás arra, hogy hat új pálos novícius beöltöztetése történt a „rend ősi és szép szertartása keretében”. A beöltöztést tíznapos lelkigyakorlat előzte meg. A beöltöztetést végző P. Besnyő Gyula perjel beszédében a nemzeti gondolat szolgálatára figyelmeztetett, amikor ezt mondta: „Ne felejtsetek soha,

hogy a pálos barát a magyar népé, és ti a magyar haza boldogságának, kultúrájának és szebb jövőjének zálogai vagytok”. Még ebben az évben augusztus 13-án szentelték áldozópappá P. Mosonyi Alfonzot, az első itthon nevelt újmiséis papot, akit ezután a Sziklatemplomba helyeztek.

A pécsi újoncházban 1940-ben két alkalommal történt új rendtag beöltöztetése. P. Zembrzuszky Mihály pálos perjel április 8-án három, szeptember 8-án pedig egy új novíciusra adta fel a rend fehér ruháját. 1940. január 28-án Virág Ferenc pécsi megyés püspök áldozópappá szentelte P. Borsos Ignác, P. Bolyos Ákos, P. Csellár Jenő és P. Vezér Ferenc pálos teológusokat. Borsos páteret előjárói Szentkútra, Bolyos atyát Pécsre, Csellár Jenőt és Vezér Ferencet a Sziklatemplomba helyezték papi szolgálatra.

1941. augusztus 31-én volt az első papszentelés a pálosok pécsi templomában. A megyés püspök P. Ács István teológust áldozópappá szentelte, aki szeptember 7-én tartotta új miséjét ünnepélyes keretek között a Sziklatemplomban. Szeptember 7-én kispap- és segítőtestvér-jelöltek beöltöztetésére került sor a pécsi novíciusházban. Az előző évben beöltözöttek pedig két nap múlva tettek fogadalmat a rendi előírások szerint.

Két teológust, Homonnay Miklóst és Rába (Röhry) Lukácsot 1942. július 14-én szentelte Virág Ferenc pécsi megyés püspök áldozópappá. Beöltözés, illetve fogadalomtétel 1942 nagycsütörtökén illetve fehérvasárnapján volt Pécsen. A megyés püspök három pálos teológusnak adta fel az egyházi hajkoronát, illetve a kisebb rendeket.

Virág Ferenc pécsi megyés püspök 1943. június 20-án miséző pappá szentelte Bihar Táde fogadalmas kispap testvért. A pécsi templom búcsúján november 5-én Szent Imre napján P. Csellár Jenő újoncmester három új pálostestvért öltöztetett be.

1943. augusztus elején Pécsen különös beöltözésre és fogadalomtételre került sor. P. Besnyő Gyula perjel rendfőnöki megbízott ez alkalommal egy „fekete” vagyis ún. világi papot, Szabó Sándor plébánost, rendi nevén Szabó Lászlót öltöztette be a pálosok rendi ruhájába. 1944. május 27-én pedig az addig ugyancsak világi papként működő P. Tóth Szabolcs tette le szerzetesi fogadalmát P. Besnyő Gyula helyettes tartományfőnök kezébe. Ezután mindketten a Sziklatemplomba kerültek.

A pálos szerzetesek a rendi szolgálatot előjáróik akaratától függően, illetve a célszerűségnek (pl. egészségi állapotnak) megfelelően váltakozva a három kolostor valamelyikében töltötték. A rend törvénykönyve azt is előírta, hogy a rendben betöltött hivatalt (pl. perjelét, gondnokit stb.) 3 év letelte után, át kell adnia másik rendtársának. Ez a magyarázata annak, hogy szinte évenként változott a pálos atyák szolgálati helye.

A pálosok első generációjának sorából okvetlenül meg kell említeni egy nevet: P. Galambos Kálmánt. Ő volt az, aki a rend magyarországi visszatelepülésének egyik buzgó munkatársa volt. Akkor még kispapként a Mecsekben, a Szent Jakab-hegyen várta a hazatelepülőket, majd a budapesti kolostor perjele lett.

A Fehér Barát tanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy a rend gazdasági helyzete az 1940-es évek elejére stabilizálódott. Az egyházi szolgálatokért kapott összegekről, a lap rendszeres „felülfizetése”-ről, tehetősebb családoktól kapott pénzbeli és egyéb támogatásokról (pl. miseruhák, oltárterítők, miséző- és áldozatókelyhek stb.) névvel, vagy anélkül rendszeresen közlemények jelentek meg a kiadvány *Pálos krónika* rovatában. A Sziklatemplom fenntartására, restaurálási és fejlesztési költségeinek fedezésére évenként rendeztek jótékonyági hangversenyeket a Zeneakadémián, rangos operaházi művészek közreműködésével.

Az 1940-es évek első felében a pálosok gazdasági helyzetének stabilizálásához nagyban hozzájárult, hogy az eddig vagyontalan rend örökség révén megkapta a soltvadkertű ún. Krémer-féle és a budapesti Schmidt-féle örökséget. Ezek révén a legszükségesebb anyagi alapokhoz hozzájutott, amelyek további zavartalan fejlődésének előfeltételeit biztosították.

Röviden szólnunk kell a pálos rend hagyománytiszteltéről is. A főváros áldozatkészségének köszönhetően rendbe hozták Boldog Báthory László (†1484), hárshegyi pálos remete barlangját és annak környékét. A sziklatemplomi pálos atyák – együttműködve a remetekertvárosi hívekkel – évenként május vagy június hónapban körmenetet szerveztek a barlanghoz, ahol tábori misét mondtak az első katolikus magyar bibliafordító, a szent életű pálos szerzetes Boldog Báthory László tiszteletére.

A pilisi pálos emlékek után kutatva zarándoklat jellegű kirándulást szerveztek a Pomáz környéki ásatások színhelyére. A résztvevők bebarangolhatták a gyönyörű pilisi hegyeket.

A Fehér Barát 1940-es évfolyamaiban sorozatot indítottak a középkori pálos kolostorok ismertetésével, a rend művészeti értékeinek bemutatásával a tudós művészettörténész és író

P. Gyéressy Ágoston tollából. A sorozatnak 1944 decemberében a lap megjelenésével együtt vége szakadt, mert közbeszólt a történelem: Budapest bombázása és a főváros ostroma...

A légitámadások megindulása után egyre többen keresték fel a Sziklatemplomot a bombázások ellen biztos védelmet remélve. Szakértőkből álló bizottság azonban a templomnak csak egy igen kicsi belső részét találta bombabiztosnak, mivel a Gellért-hegy vegyes kőzetből áll, ismeretlen veszedelmes üregekkel. Az esetleges bombatalálat légnyomása tömegszerencsétlenséget okozhatott volna, ezért ki kellett üríteni és le kellett zárni a templomot már riadó előtt. A sűrűsödő délelőtti légitámadások miatt vasárnap és ünnepnapokon csak délután tartottak szentmisét.

A főváros ostrománál hullottak a bombák és az aknák a Sziklatemplom környékére, magára a rendházra 64 lövedék csapódott be. Csodával határos módon a templom nem sérült meg, még a Lourdes-i Szűz Mária-szobor is épségben vészelt át a háborút.

A háború nemcsak védtelen és ártatlan embereket pusztított el, de szétűlta a családokat és az egyének lelkeiben soha ki nem törölhető sebeket okozott. Ezeknek a lelki sebeknek a gyógyításába, a pasztorizációs munkába kapcsolódtak be a pálosok.

Az 1946. év kimagasló egyházi eseménye volt Szent Gellért püspök vértanúhalálának 900 éves évfordulójáról való megemlékezés. Országszerte emlékünnepeket tartottak. A budapesti megemlékezésre október 12–13. között került sor. Erre az alkalomra díszes kísérettel felhozták Szegedről Szent Gellért ereklyéjét és ünnepélyes keretek között a Sziklatemplomban helyezték el. Witz Béla budapesti általános érseki helytartó a papság és a Actio Catholica elnökének jelenlétében ideiglenes megőrzésre Rába Lukács pálos perjelnek adta át a vértanú püspök karesont ereklyéjét. Az ünnepség második napján Mindszenty József hercegprímás kb. 50 ezer fiatal jelenlétében a hegy oldalában elhelyezett táborigi oltáron a szabad ég alatt szentmisét pontifikált, amelyen kemény hangú, az elmúlt háború „bűnös népére” utaló, politikai célzásokat is tartalmazó beszédet mondott.

A pálosok is bekapcsolódtak az 1946–1947. évben szerveződött országos katolikus mozgalomba az Engesztelés Műve Hitbuzgalmi Egyesület munkájába. Az engesztelés teológiai alapjait még XI. Pius pápa hirdette meg 1928-ban kiadott enciklikájában, de az elmúlt világháborúban átélt borzalmak időszerűvé tették az elvek mozgalommá szélesítését. Az Engesztelés Műve Egyesületnek egyházközségi kereten kívül működő önálló csoportja alakult a Sziklatemplomban a pálos atyák vezetésével.

1947-ben a rend visszakapta ősi kolostorának romjait a Pécs mellett fekvő Szent Jakab-hegyen. A földreforni keretében jutottak pálosok az egykori romokhoz és a körülötte levő mintegy hétholdnyi erdős területhez. P. Bihar Tádé atya vezetésével három pálos szerzetes nekilátott az útépités, erdőirtás munkájának. Hamarosan megmozdult a környező falvak népe, a pálosok segítségére sietett. Az építkezés hírére még a fővárosból is odautaztak diákok, hogy segítsenek a rend új novíciusházának felépítésében. A Fehér Barát 1948. februári száma beszámolt arról, hogy 1947. július 27-én P. Bolyós Ákos perjel különös zárandókat vezetett Pécsről az új kolostor helyszínére, minden búcsús három-négy teglát vitt a Szent Jakab-hegyre, az építkezéshez. A misealapítványok forintjait és jótékonyági adományokat (pl. a Pécsre visszatért hadifoglyok, hazatérésük örömeire száz-száz forintnyi felajánlásukat) is elfogadta a rend az építés költségeinek fedezésére. Pécs városa, Baranya vármegye különböző társadalmi rétegeinek összefogása és támogatása meghozta eredményét. Felépült a rend novíciusháza. 1948-ban a pálos rend már félévtel hirdetett a rendbe lépni szándékozó fiatal emberek számára. Az újoncház megépítése a pálosok további fejlődéséhez elengedhetetlenül fontos volt.

1947. augusztus 10-én papszentelésre került sor. Pétery József váci megyés püspök áldozópapá szentelte Kozári Vendel és Bolvári Pál testvéreket.

A Sziklatemplom II. világháború utáni történetének egyik legfontosabb eseménye volt 1947-ben a Fatimai üzenet harmincadik évfordulójának megünneplése. Az ünnepségsorozat május 13-án, a Szűzanya első alkalommal történt fatimai megjelenésének évfordulóján kezdődött a Sziklatemplomban rendezett engesztelő ájtatossággal.

A Fatimai üzenet évfordulóján májustól októberig hat hónapon át minden hónap 13-án délután engesztelő ájtatosságot tartottak a pálos rendi atyák a Szűzanya tiszteletére. Ez a hat hónap alkalmas volt arra, hogy a pálosok felhívják a hívők figyelmét az üzenet lényegére. Amikor ugyanis 1917-ben a kis portugáliai hegyi falu, Fatima közelében a három parasztygyereknek hat alkalommal megjelent a Szent Szűz, a rózsafüzér naponkénti imádkozására és a Szeplőtelen Szív engesztelésére buzdította őket, rajtuk keresztül a világot, és jövőjüket közölte az emberiség jövőjéről. Az üzenet lényege tehát az imádság és az engesztelés.

A fatimai évforduló zárórendezvényére október 13-án, a Sziklatemplomban tartott ünnepélyes szentóra és gyertyás felvonulás keretében került sor. Délután 5 órakor az Engesztelés Műve Társaság új tagjainak fogadalomtétele kezdődött. A Sziklatemplom csak a töredékét volt képes befogadni az összegyűlt hívők sokaságának. A Szűz Mária-tisztelek tömege lepte el a templom környékét, a hegyoldal és az utcákat. Az esti szürkületben a barlangnyílás felett világító kereszt, és a templomi zászlók alatt égő gyertyákkal gyülekező férfiak és nők ezreinek jelenléte a hit melletti demonstráció is volt. Teljes óra hosszat tartott az esti Mária-ájtatosság a szabad ég alatt, a tábori oltárnál. Pontosan 6 órakor megérkezett az ájtatosság színhelyére Mindszenty József bíboros-hercegprímás és kísérete, hogy jelenlétével hangsúlyt adjon a jubileumnak. A hercegprímás beszédében az égi anya mérhetetlen fájdalomról beszélve 1947 magyar anyáinak fájdalmát is megemlítette, áldozatos szeretetüket, amelyet magukra vállaltak napjaink tobzódó gyűlölködése, szeretetlensége és nyakas hitetlensége ellenében. „Az égi és a földi anyánk – emelte ki szentbeszédében a kardinális – a mi kizárólagos úttörőnk az engesztelés felé vezető úton. Másokat nem követhetünk...” (Új Ember, 1947. október 19. 7.)

„A szentbeszéd végeztével felolvasták XII. Pius pápa felajánlási imádságát, majd rendben felsorakoztak a nagyszabású gyertyás körmenethez. A budapestieknek kevés ehhez fogható impozáns látványosságban lehetett részük. A menet éle a Bartók Béla úton keresztül már régen elérte a Nagyboldogasszony útját [mai Ménesi utat N. K.], amikor a Sziklatemplom körüli térség még egyre ontotta az újabb felsorakozókat...” – írta az Új Ember.

A fatimai évforduló megünneplése az 1947–1948-as Mária-év rendezvénysorozatának csúcseménye volt. A Mária-év második esztendeje a pálosok számára az utolsó még nyugodt évnek indult.

Április 24–25-én – A Fehér Barát beszámolója szerint – a Mária-kongregációk országos kongresszusra gyűltek össze, a sziklatemplomi kongregáció rendezésében P. Szabó László pálos atya vezetésével. A kongresszuson a budapesti és vidéki kongregációk mintegy másfél ezer küldötthe vett részt, köztük sok fiatal.

1948. május 2-án ünnepelte a márianosztrai templom fennállásának 600. éves jubileumát. Az ünnepélyes szentmisét Mindszenty József hercegprímás koncelebrálta. Szentbeszédében a családi élet tiszteletére utalva a következőket mondta: „...Ahogyan a pálosok védtek Márianosztrát a pogány áradat ellenében, úgy védjük mi is Isten rendelte várunkat, a családi szentélyt!...”

Az 1948-as Mária-év harmadik fontos pálos eseménye a május 12-i fatimai ájtatosságok nyitó ünnepsége volt, amelyen Mindszenty hercegprímás is részt vett. Az ájtatosságon résztvevők száma meghaladta a százezret. A főpásztor este 6 órakor érkezett a Sziklatemplomhoz. A barlangtemplom oltaránál rövid imát mondott, majd felment a szabadtéri szöszékre. Beszédében Mária tiszteletére és a katolikus családokban az együtt imádkozásra szólított fel. Idézte a bányászból lett pap, az amerikai Peyton atya jelmondatát: „A család, amelyik együtt imádkozik, együtt is marad.”

Az eseményekről tájékoztató korabeli Új Ember azt már nem említette, hogy a beszéd elhangzása után rendőrök támadtak a hívő tömegre és brutális módon véget vetettek az ájtatosságnak. Ez az esti engesztelő ájtatosság volt a hercegprímás utolsó találkozása a Sziklatemplommal és a pálos hívekkel, mielőtt 1948. december 26-án elindult a mártíromság felé vezető úton.

A későbbiekben a pálosokról csupán két rövid hírt, illetve tájékoztatót találtam az Új Ember című katolikus hetilapban. Az egyik azt adta hírül, hogy a pálos rend 1950. április 23-án tartotta regulaszervezőnek, Szent Ágostonnak rendi ünnepét a Sziklatemplomban. A másik cikk Kálmán atya címmel jelent meg az Új Ember az évi szeptember 17-i számában. A szerző Galambos Kálmán pálos szerzetes életét méltatta, aki fiatalon otthagyta pályáját, hogy „nevelője és vezetője lehessen az újrászületett fácskának”. És valóban, ő nevelte fel az 1930-as években újraéledt rend első generációját, mint novíciusmester. Kálmán atya a riport idején elaggottan, élőhalottként, súlyos érzelmeszedéstől szinte magatehetetlenül viselte sorsát a pécsi pálos kolostorban.

Majd beköszöntött az 1951. esztendő, megnyitva a pálos rend és a Sziklatemplom történetének szomorú és tragikus fejezetét.

A pálosok keresztútja

A pálosok ellen 1951. húsvéthétfőjén végrehajtott államvédelmis akció, a pálos atyák letartóztatása, elhurcolása, perbe fogása és elítélése a kommunista diktatúra összehangolt

egyházellenes politikájának részeként értelmezhető. Rákosiék taktikája az volt, hogy a katolikus egyház ellen hozott ún. „adminisztratív intézkedéseket” rendszerint letartóztatások, koncepciók percek vagy internálások vezették be, illetve kísérték.

Az egyházi iskolák államosítását előkészítendő, 1948 őszén megrendezték a hírhedt Pócspetri-pert, amely végén halálos ítélet is született. A perrel az iskolák államosítását ellenző katolikus híveket igyekeztek megfélemlíteni és megtörni. A hatalom szerint 1949–50-ben a mezőgazdaság kollektivizálásának útját állta a falusi birtokos parasztságra támaszkodó egyház ellenállása. Ugyanakkor a Rákosi-féle „szalámitaktika”, ami sok politikussal szemben vált, a hercegprímás esetében nem sikerült. A kemény, következetes és megalkuvásra képtelen Mindszenty József ellen tehát „adminisztratív intézkedéseket” fogantatosítottak. A bíborost 1948 karácsonyán koholt vádak alapján letartóztatták, perbe fogták és 1949. február 8-án munkatársaival együtt elítélték.

A főpásztor eltávolítása után a hatalom megpróbálta kiterjeszteni ellenőrzését az egyház egész szervezetére, és a hívők „lelkére”. A béke eszméje mögé bujt propagandisztikus ún. „békemozgalom” terjedését azonban akadályozta a katolikus püspöki kar nyílt vagy burkolt ellenállása. Ugyanakkor a szerzetesrendek zárt közösségei alkalmatlanok voltak arra, hogy a hatalom kiépítse bennük megosztó szervezetét és kiterjessze befolyását. A szerzetesrendek ellen folytatott politika kialakításában ott volt a történelmi példa: a jozefinista egyházpolitika.

A püspöki kar tárgyalóasztalhoz kényszerítése érdekében Rákosi ismét elővette az „adminisztratív eszközöket”. 1950. június 7-én és 9-én éjszaka az államvédelmi emberei 320 férfi szerzetest és 600–700 apácát hurcoltak el a jugoszláv határ közeli városok rendházaiból és kitelepítették őket. A püspöki kar tiltakozott és tárgyalni kényszerült. Az 1950. június 20-án megindult tárgyalássorozat augusztus 30-án aláírt és a katolikus egyház számára egyértelműen megalázó, szégyenletes megállapodással zárult. A megállapodás legfontosabb következménye a szerzetesrendek többségének felszámolása lett. A források szerint 23 férfi szerzetesrend került feloszlásra 182 rendházában 2582 szerzetessel. Ugyanakkor 40 apácarend 450 kolostorában mintegy 10 000 szerzetest „bocsátottak el”.

1951. március 26-án húsvéthétfőn éjfél tájban az Államvédelmi Hatóság emberei szinte betörték a budapesti pálos kolostor ajtaját. Ezzel kezdetét vette a pálosok keresztútja és a Sziklatemplom pusztulása.

Vandal kezek összetörték mindent, ami törhető: oltárokat, szobrokat, templomi berendezési tárgyakat. A fosztogatók az ezüst kegytárgyak egy részét is magukkal vitték. A Lourdes-i Szűz Mária márványszobrát lelőtték a barlangüregből, ezer darabra tört. A templom híres harangjátékát elvitték, majd szobornak beolvasztották. A barlangbejárat vasrácsát úgyszintén. A többi berendezés hová került? Nagyon kis részükről maradt fenn levéltári feljegyzés. A megmaradt berendezési tárgyak szétszétvárosítására és elhelyezésére Magas Miklós az akkori tabáni káplán kapott megbízást az érsektől. Már ami megmaradt a nagy betörési hullám után. A megmaradt kegytárgyakat az ország legkülönbözőbb szegény plébániái között osztották szét. P. Árva Vince pálos atya tudomása szerint a Feszty Masa által készített, a Magyarok Nagyasszonyát ábrázoló színes üvegablak P. Magas Miklós szobájában volt egész haláláig. Azóta nyoma veszett.

A templom a pálosok elhurcolása után még egy jó ideig nyitva volt, és hamarosan a bűnözők tanyájává válhatott volna. Így aztán célszerűnek látták befalazni. A Szent Iván-barlang bejáratát egy „pokoli betonmonstrummal”, csaknem két méter vastag fallal torlaszolták el és zárták le.

Az elhurcolt pálos szerzetesek közül P. Csellár Jenő tartományfőnököt és P. Vezér Ferenc perjelt a sebten összehozott Grösz-perben helyezték vád alá. A volt szerzetesrendek vezetőinek megfélemlítését szolgáló kirakatperben P. Csellár Jenőt ún. „népellenes” bűnökért, fegyverrejtegetés, valutaüzérkedés, külföldre szöktetés és közirat-hamisítás hazug vádjával 10 évi börtönre ítélték. P. Vezér Ferencet népellenes összeesküvéssel és gyilkossággal vádolták és halálra ítélték. 1952. március 28-án a kisfogházban felakasztották. Sírját a Rákoskeresztúri temetőben máig sem találták meg. Az állítólagos „gyilkosság” vádpontjáról rendtársa, P. Máté Péter utóbb így emlékezett vissza a Szerzetesvallomások című riportkötetben:

„1944-ben, amikor jött az orosz invázió, a tartományfőnökünk kissé megijedt és minden atyát, minden testvért fölrendelt Pestre, de mivel a híveknek szükségük volt lelki ellátásra, Péter Vezér Ferencet otthagya Szentkúton, hogy a hívekkel törődjön. A tanyavilág lakói kénytelenek voltak egy ún. nemzetőrséget alapítani, mert nehéz volt az orosz vagy nem orosz

szabadon garázdálkodó katonák rendben tartása. A nemzetőrség parancsnokának Páter Vezér Ferencet választották.

Még ebből nem lett volna talán komolyabb probléma, hanem az egyik tanyára betörték az oroszok és akkor három vagy négy orosz agyonlőttek a nemzetőrök. Elásták őket becsülettel, szépen, de jött a tavasz, és annak a parasztembernek a birtokán, aki nem tudott semmiről, kezek és lábak bújtak elő a föld alól. Sietett hát az orosz parancsnokságra és jelentette az egészet. Ebből aztán nagy felfordulás lett, az összes nemzetőrt elvitték. Több ember örökre eltűnt. Jól megverték a Ferenc atyát is, de pár hét után kiengedték." Ezt a rég lezárt és tisztázott ügyet „frissítették fel” a Grösz-perben. A „vádlottól” erőszakkal kicsikart beismerő vallomás alapján ítélték halálra a pálos rend legújabb kori vértanúját: P. Vezér Ferencet.

A Grösz-per után megrendezett külön pálos perekben valamennyi pálos szerzetest rövidebb-hosszabb idejű börtönre ítélték. Az elítélt, majd kiszabadult pálos atyák további sorsáról P. Árva Vince pálos szerzetes 1992. február 16-án történt beszélgetésünk alkalmával a következőket mondta:

„A Grösz-per után legtöbben 1955-ben vagy 1956 tavaszán szabadultak. A munkában való elhelyezkedésük nehézséget jelentett. Nem akárhol kaptak munkahelyet. Végül is villamos-, vagy buszkalauztól kezdve fűtőig tudtak csak elhelyezkedni. Azok közül, akik 1956-ig itthon voltak tulajdonképpen mindenki eltávozott '56-ban, abban a reményben, hogy Amerikában egy lengyel kolostorban folytatni tudják a pálos szerzetesi életüket. Sajnos ebben csalódnok kellett...

P. Csellár Jenő volt az egyik legtöbb reményre jogosító egyéniség. Ő kint élt Amerikában a »második Czenstochowában« abban a nagy lengyel objektumban, amelyet szintén az a Mihály atya épített, aki az itteni pécsi kolostort rendbe hozta. P. Csellár Jenő sajnos hamarosan autóbaleset áldozata lett. Ma szokás feltenni a kérdést: hogyan történt és miért? Abban az időben az a hír jött be, hogy tudatos karambolt csináltak, hogy meghaljon. Az igazsághoz tartozik, hogy Páter Mihály ezt tagadta és azt mondta: a kocsni kerekei annyira kopottak voltak, hogy ez bárkivel előfordulhatott volna.

A másik a Tihamér atya, aki Svájcban maradt és a svájci magyarok lelkésze lett. Róla szintén eléggé gyanús halálhírek jöttek a mai napig is. Állítólag lelkigyakorlatot tartott sorozatban, ahol igencsak kitért a kommunizmus „áldásaira”. Egyik alkalommal, amikor hazafelé ment, a taxis, amelyik hazavitte, megkínálta csokoládéval. Másnap reggel az ágyán halva találták. Le se volt vetkőzve, kezében édesanyja fényképét szorongatta.

P. Lauch Attila pálos atya Csellár Jenővel ment Amerikába. Kázmér testvér lengyel származású lévén a mai napig Amerikában él. Mint lengyelt befogadták.

Lehel testvér nem volt felszentelve. A börtön elől hogy elmeneküljön, jelentkezett hajóslegénynek. Egész életét ott élte le, talán 4–5 évvel ezelőtt ment nyugdíjba. A nyugdíjazás előtti estén nagy ünnepséget tartottak a tiszteletére, hiszen szerették. Reggelre halva találták. Hajóshoz méltóan a tengerbe temették... Valószínűleg szívgörcs vagy infarktus végzett vele. Az izgalom, hogy többé nem mehet a tengerre vagy, hogy a megszokott életét egy bizonytalanra kell felcserélnie, ez okozhatta végétét.

A börtönből kiszabadult P. Homonnay Miklós atya is, aki Pálosszentkúton volt házfőnök. Ő Márianosztrán él, túl van a 70. évén. P. Bihar Tádé atya félig bénán a Pannonhalmi Szociális Otthon lakója.

A fiatalabb pálosok közül szót érdemel Bolvári Pál. Nagy magyar pálos lélek. Ő az 1970-es években kapott nagy nehezen útlevelet Jugoszláviába. A belgrádi nunciaturán kapott átutazási lehetőséget Rómába. Majd Rómából ő is Amerikába sietett, hogy az ottani kolostorban élje tovább pálos életét. Azonban ő is úgy járt, mint a többi. A lengyelekkel való együttélés lehetetlenné vált számára. Az ott élő magyar pálosok külön kolostort – egy magyar rendházat – akartak alapítani, de a lengyelek megakadályozták.

P. Bolyós Ákos atya, aki szintén börtönben volt, most Pécsen van és 78 éves. Tud lengyelül és ő közvetít ma a lengyelek és a magyarok között.

P. Máté Péter atya idetartozik ömellé. Mint teológus menekült el az elhurcoltatás elől, de mint pécsi egyházmegyést szentelték pappá. Ő most a magyarországi pálosok rendfőnöki megbízottja. Pécs Kertvárosban plébános, hatalmas egyházközség tartozik a plébániájához.

P. Gyéressy Ágoston atya börtönévei után remeteéletet élt, kántorkodott. 1986–87 körül halt meg. Ő volt az, aki rendkívüli nehézségek közepette is a rend tudományos életét irányította. Végül is teljesen megvakult a sok olvasástól és egyedüllétől. A villanyfény tönkretette a szemét.

Zürichben él P. Rába Lukács atya. Ő a zürichi magyarság lelki vezetője. Most kell eldöntenie, nyugdíjba menetelekor, 1992 nyarán, hogy hazatér-e. Most mérlegel, hogy hazajöjjön vagy továbbra is kint maradjon. P. Ács István atyát még 1951-ben menekülés közben lőtték agyon. Majd Abaligetnél a vonat elé dobták, öngyilkosság látszatát keltve. Ő Pécssett van eltemetve. P. Szabó László atyát is ismertem. Sekrestyés volt a Belvárosi templomban. Majd a Bakáts téri templomba került és ott halt meg. Már régebben meghalt, van annak tizenöt éve is talán...”

P. Árva Vince – a Szerzetesvallomások című riportkötetben leírtak szerint – fiatal teológusként az 1950-es években titokban folytatta a harcot a pálos rend fennmaradásáért. Elkezdte az újoncok szervezését az ismeretségi köréhez tartozó kispapok között. Problémát jelentett azonban, hogyan tegyék egyháziilag jogszerűvé, érvényessé ezt a novíciusformát. Keresték a kapcsolatot a lengyelországi pálos generálissal.

P. Árva Vince, már mint endrefalvi kaplán, egy IBUSZ-út alkalmával titokban találkozott és tárgyalt a lengyelországi pálosok megbízottjával, P. Ferdinánddal és felhatalmazást kapott, hogy a rendkívüli helyzetre való tekintettel kolostor és vezetőség nélkül is egyházz jogilag érvényes fogadalmat tegyenek le. Ez egyébként megfelelt XII. Pius pápa azon intézkedésének, amelyben a kommunista uralom alá került egyháznak és szerzetesrendi vezetőknek engedélyt adott több egyházz jogi előírás alól való felmentésre. Vince atya és paptársai 1957-től rendszeresen ún. Fehér napokat szerveztek az ország különböző pontjain, többnyire erdőkben vagy erdőközeli házakban.

1961-ben nagy letartóztatási hullám vonult végig az országon. Az államrend állítólagos megdöntésére irányuló szervezkedés címén sok papot és vallási vezetőt tartóztattak le és állítottak bíróság elé. Ez volt a „Regnum Marianum-per”. Több mint félszáz papot ítélték börtönbüntetésre, köztük az illegális pálos rend két vezetőjét is. Míg a többiek börtönben voltak, a rend magyarországi vezetését P. Árva Vince vette át. 1988-ban az akkori generális P. Mihállyal, mint delegátussal üzent: „fogadalmaitok érvénytelenek, mehettek ahová akartok”. P. Árva Vince fellebezése nyomán végül is Rómából megérkezett a jogorvoslat. P. Árva Vince jelenleg a pálos rend országos gondnoka és a Sziklatemplom újjáépítője.

A Sziklatemplom újjáépítése

Az 1951-ben bezárt, feldúlt, kifosztott, majd befalazott barlangtemplomot csaknem negyven évig valójában senki nem tartotta karban. A barlangot az 1970-es évek végén a Fővárosi Fürdőigazgatóság kezelésébe adták. Hasznosításáról több elképzelés is született. Kezdetben ivócsarnokot akartak létesíteni benne, de pénz hiányában a javaslatot elvetették. Az 1980-as évek közepén turisztikai-vendéglátóipari egységet terveztek ide. A kivitelezés azonban meghiúsult, mert a barlangrendszer – hátsó, kolostor felőli kijárat nélkül – tűz- és katasztrófaveszélyes. Dr. Tardy János államtitkár – akkor még mint a KVM Barlangtani Intézet vezetője – az 1980-as évek második felében javaslatot tett az akkori minisztériumi vezetésnek, hogy a Sziklatemplomot adják vissza a pálos rendnek. Erre azonban csak a rendszerváltás hajnalán, 1989 nyarán kerülhetett sor.

A Sziklatemplom sorsáról folytatott tárgyalásokon megállapodás született a katolikus egyház, a Fővárosi Tanács, és a Fővárosi Fürdőigazgatóság vezetői között, hogy a barlangtemplom használati jogát az Esztergomi Főegyházmegye veszi át, hogy alkalmas időben a pálos rendnek adja vissza.

A Sziklatemplom történetének nevezetes dátuma lett 1989. augusztus 27-e, vasárnap délután, amikor a barlang bejárata előtti kis teraszon felállított tábori oltáron P. Árva Vince pálos atya, márianosztrai plébános az első szentmisét celebrálta.

A rendszerváltás után lehetőség nyílt az Európai Közösségtől kapott pénzből, a PHARE-program keretében öt budapesti termál-karsztbarlang és -forrás – közöttük a világörökségként számon tartott Szent Iván-barlang – rehabilitációjára és rekonstrukciójára. 1990. július 23-án Manherz Károly államtitkár utasítására az Állami Balettintézet átadta a kolostort.

A Sziklatemplom felújításáról P. Árva Vince atya a már említett 1992. február 16-i riport-beszélgetésben a következőket mondta: „A felújítás első fázisa az alsó templom rendbetétele volt, amelyet 3 millió forintért alakítottak újjá. Ez az összeg csak a falakra vonatkozik. Nagyon-nagyon sok társadalmi kézi munkának köszönhető, hogy ez így helyreállt. Jó néhány vállalat, gyár, üzem adta a szükséges felszerelést, természetesen ajándékba.

A felső kápolna vagy lourdes-i barlang helyreállítása most folyik, arra a PHARE-programból 16 millió forint összegű segítyt kaptunk. Ebből a programból azonban semmilyen egyházi berendezést, szobrot stb.-t nem lehet készíttetni, nem is futna rá. A többi a hívek adományaiból fedezem, pótolom. Lassan, sorban, ahogy tudjuk.

A belső berendezésekből szinte semmi nem maradt meg. A harangjáték sorsát, amelyet igen jelentős összegért lehetne újjáöntetni, végig tudtam kísérni. Beöntötték az öntödében. Talán valamelyik Lenin- vagy Sztálin-szoborba került. Ezen az elven kértem a főpolgármestert, dr. Demszky Gábort, hogy ilyen célra adjon nekem vissza néhány olyan köztéri szobrot, amelyet most elmozdítanak, de nem tudják máshol felállítani. Tulajdonképpen azt kérem vissza, amit elvettek.

A többi berendezést csak lassan tudom majd helyreállítani. Sajnos, semmi adat nincs a Limpiai-feszületről. Talán a fénykép alapján valahol felismernék. Tudniillik az a helyzet, hogy azok a papok, akik annak idején átvették, már rég meghaltak. Az utódaik pedig nem is ismerik fel, hogy honnan való. A legjobb szándék mellett is hallgatnak.

A lourdes-i Szűz Mária-szobor újrafaragatása félmillió forintba került. Tudniillik az eredeti szobor egyik előtanulmánya az Ulászló utcai kápolnában kb. 80 cm-es nagyságban megmaradt. Tehát erről vissza tudták másolni az eredeti nagyságúra.

A magyar szentek panteonjában – ha ezt szó szerint veszem – csak nagyon kevés magyar szent volt eredetileg is. Elgondolásom az, hogy egy zártkörű pályázati kiírással ezt bővitem, és az egészet egységes koncepció alapján újjáépítem, berendezem. Mert az a legrosszabb megoldás, ha csak úgy vaktában egy-egy oltárt vagy szobrot beteszünk valahová. Ha elkészülnek a tervek, remélem az ország legjobb templombelső építészei a legjobbat fogják nyújtani. Akkor tényleg ki tudjuk alakítani szó szerint a magyar szentek panteonját elsősorban az alsó templomban. Hiszen a felső templomban a lourdes-i-barlang van, annak is készül.”

A „pokoli betonfal” elbontása és a felső templom helyreállítása után végre elérkezhetett 1992. június 6-a, amikor Gyulay Endre szeged-csanádi püspök fölszentelte az újjáépült sziklatemplomi lourdes-i-barlangot.

A pálos rend és a Sziklatemplom történelmi naplója sok aranyozott, de még több fekete oldallal van tele. Végre itt lenne az ideje, hogy az első magyar alapítású szerzetesrend nyugodt és szerencsésebb körülmények között éljen, fejlődjön, végezze missziós küldetését.

Nagy Kálmán

Petrás Incze János-emlék Nagypatakon

Petrás Incze Jánosról (1813–1886), a Klézsén meggyilkolt minorita lelkészről és az első magyar népdalgyűjtőről sokat tud a néprajztudomány Domokos Pál Péter áldozatos munkája eredményeként. Petrás édesapjáról, a kántor Ferencről is említés történik Domokos Pál Péter könyvében. „Egészen pontos adatom van édesapjáról Petrás Ferencről, kinek imakönyve saját kezű bejegyzésével tulajdonom. Az imakönyv szakadozott bőrkötésben van. Pázmány Péter Imádságos Könyv című munkája 1631-ből. Első bőrbehúzott fatáblája belső oldalán szépen írt betűkkel ez áll: Anno 1724 Die 23-tia Novembris Natus: Joannes Udvarheyensis filius Joannis Szebeni Patrini ejus Stephanus Zsendelyes & Anna Szopos. (baptizavit A R D P) Joannes Gyalogi.

A kötési első lap a) oldalán: Joannes Szebeni Csíkszentgyörgy Anno 1781. Alább olvashatatlán német írás. A kötési lap b) oldalán: Nunc vero Francisci Pétrás Cantoris hujutis Forrófalvensis ab Anno (1793) post mortem ejus quae contigit 5 Maii 1843 obtinuit filio suo Innocentio Petrás Minoritae Conventuali e Provincia Hungariae nunc Missionarius in Moldavia.

Ezek szerint Petrás Incze János édesapja Petrás Ferenc forrófalvi kántor, kinek kántorsága 1793-tól kezdődik és aki 1843. máj. 5-én hal meg.”

Kevesen tudják, hogy Petrás Ferenc emlékét egy gyönyörű, kétszázhusz centiméter magas megszürcült tölgyfakereszt is őrzi Nagypatakon. A falu híres temetőjében – Nagypatak, Forrófalva és Bogdánfalva lakói úgy beszélnek, hogy ötszáz esztendővel ezelőtt egész

¹Domokos Pál Péter: A moldvai magyarság. Csíksomlyó, 1931. 70. old.